

مقایسه برنامه های درسی آموزش و پرورش اخلاقی در مدارس ایران و انگلستان: فرصتی برای

تربیت شهروند جهانی

لادن سلیمی^۱، فاطمه خواجهوند خوشلی^۲

۱- استادیار، گروه برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

۲- دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ساری، استان مازندران، ایران.

چکیده

هدف این مقاله بررسی و مقایسه برنامه های درسی تربیت اخلاقی در مدارس ایران و انگلستان و ارزیابی نقش آن ها در شکل گیری شهروندان جهانی است. با توجه به تحولات جهانی و ضرورت همزیستی میان جوامع چندفرهنگی، سیستم های آموزشی در نقاط مختلف دنیا تلاش دارند تا از طریق تربیت اخلاقی، نسلی مسئول، آگاه و توانمند ایجاد کنند که قادر باشد با چالش های اجتماعی و اخلاقی مواجه شود. این مقاله از روش تحقیق تطبیقی استفاده کرده و داده های خود را از منابع معتبر علمی داخلی و خارجی گردآوری و تحلیل کرده است. بررسی نظام آموزشی ایران نشان می دهد که تربیت اخلاقی عمدتاً بر مبنای آموزه های دینی و مذهبی طراحی شده است. این برنامه ها بیشتر نظری هستند و به مباحث حفظی و آموزشی در قالب دروس مرتبط با قرآن، معارف اسلامی و هدیه های آسمانی توجه دارند. با این حال، کمبود رویکردهای عملی، عدم تلفیق برنامه های اخلاقی با سایر دروس، و نبود فضای مناسب برای بحث های آزاد، از محدودیت های نظام تربیتی ایران در این حوزه محسوب می شود. در مقابل، نظام آموزشی انگلستان برنامه های تربیت اخلاقی را به صورت بین رشته ای و با تمرکز بر مسائل اجتماعی و مهارت های شهروندی اجرا می کند. این برنامه ها از شیوه های خلاقانه نظیر فعالیت های گروهی، پروژه های اجتماعی، گفت وگوهای آزاد، و تفکر انتقادی بهره می برند. تلفیق این برنامه ها با دروس مختلف، تمرکز بر حل مسائل واقعی، و ایجاد زمینه برای تمرین و تجربه عملی، از ویژگی های برجسته این نظام است. هدف اصلی مقاله ارائه راهکارهایی برای تقویت و بهبود برنامه های درسی ایران است تا بتوان از تجربه موفق انگلستان بهره برداری کرد. این راهکارها شامل توجه به آموزش های عملی، ایجاد فضاهای گفت وگو و تبادل نظر، استفاده از روش های خلاقانه نظیر بازی ها و داستان گویی، و تلفیق مؤلفه های تربیت اخلاقی در تمامی دروس مدارس می شود. همچنین، همکاری میان خانواده ها و نهادهای آموزشی و ارتقای زیرساخت ها در این زمینه مورد تأکید قرار گرفته است. در نهایت، این مقاله اهمیت تربیت اخلاقی به عنوان ابزاری مهم در پرورش شهروندان جهانی و حل چالش های اخلاقی و اجتماعی در دنیای امروز را یادآوری کرده و نشان داده است که آموزش اخلاقی نه تنها باید بخشی از برنامه های درسی باشد بلکه باید به عنوان یک ضرورت اجتماعی و فرهنگی در نظر گرفته شود.

واژگان کلیدی: تربیت اخلاقی، شهروند جهانی، نظام آموزشی انگلستان، تفکر انتقادی، نظام آموزشی ایران.

تربیت اخلاقی یکی از ارکان اساسی نظام های آموزشی در سراسر جهان است که نقش مهمی در شکل دهی به شخصیت دانش آموزان و آماده سازی آنان برای زندگی در جامعه جهانی دارد. این مفهوم نه تنها به انتقال ارزش های اخلاقی به نسل های آینده می پردازد، بلکه باعث تقویت مهارت های اجتماعی، پرورش شهروندان مسئول و گسترش آگاهی جهانی می شود (Wright, ۲۰۱۲). در دنیای امروز که تعاملات بین فرهنگی و ارتباطات بین المللی به طور فزاینده ای افزایش یافته است، ضرورت تربیت اخلاقی بیش از پیش احساس می شود. تربیت اخلاقی به معنای آموزش و ترویج ارزش ها، اصول و رفتارهای صحیح در زندگی روزمره است. این فرآیند شامل آموزش مفاهیمی چون صداقت، احترام، همدلی، مسئولیت پذیری و عدالت است که نه تنها در محیط های آموزشی، بلکه در خانواده ها و جوامع نیز باید تقویت شوند. در واقع، تربیت اخلاقی به عنوان یک فرآیند جامع و چندوجهی، نیازمند همکاری و مشارکت تمامی نهادهای اجتماعی است. این همکاری می تواند شامل خانواده ها، مدارس، سازمان های غیر دولتی و نهادهای دولتی باشد که همگی باید در راستای ایجاد یک محیط آموزشی و اجتماعی مناسب برای پرورش اخلاق و ارزش های انسانی تلاش کنند. (منیدری و همکاران، ۱۴۰۲)

در دنیای مدرن، با توجه به چالش های جهانی نظیر جنگ، فقر، نابرابری و تغییرات اقلیمی، تربیت اخلاقی به عنوان ابزاری برای ایجاد تغییرات مثبت در جامعه و پرورش شهروندانی آگاه و مسئول شناخته می شود. این امر به ویژه در جوامع چندفرهنگی و چند قومی اهمیت بیشتری پیدا می کند، جایی که افراد با پیشینه های فرهنگی و اجتماعی مختلف در کنار هم زندگی می کنند و نیاز به درک و احترام متقابل دارند. در این راستا، آموزش اخلاقی می تواند به عنوان پلی برای ایجاد ارتباطات مؤثر و همزیستی مسالمت آمیز میان این گروه های مختلف عمل کند (سمیعی و همکاران، ۱۳۸۷). تربیت اخلاقی همچنین به دانش آموزان کمک می کند تا مهارت های اجتماعی لازم برای تعامل با دیگران را کسب کنند. این مهارت ها شامل توانایی های ارتباطی، حل مسئله، کار گروهی و تفکر انتقادی است که در دنیای امروز به شدت مورد نیاز است. به عنوان مثال، در محیط های کاری مدرن، کارفرمایان به دنبال افرادی هستند که نه تنها دارای مهارت های فنی باشند، بلکه توانایی کار در تیم های چندفرهنگی و حل تعارضات را نیز داشته باشند. بنابراین، تربیت اخلاقی می تواند به دانش آموزان کمک کند تا برای ورود به بازار کار و زندگی اجتماعی آماده تر شوند. (غازی زاده و همکاران، ۱۳۹۶)

در این مقاله، برنامه های درسی تربیت اخلاقی در مدارس ایران و انگلستان مورد مقایسه قرار گرفته و فرصت هایی که هر یک برای پرورش شهروندان جهانی فراهم می کنند، بررسی می شود. این مقایسه به ما کمک می کند تا نقاط قوت و ضعف هر نظام آموزشی را شناسایی کرده و راهکارهایی برای بهبود تربیت اخلاقی در مدارس ارائه دهیم. همچنین، با توجه به تجارب موفق کشورهای مختلف، می توانیم به توسعه برنامه های آموزشی مؤثرتر و مناسب تر برای تربیت نسل های آینده بپردازیم. در نهایت، هدف این مقاله ارائه یک دیدگاه جامع و عمیق در مورد اهمیت تربیت اخلاقی در نظام های آموزشی و تأثیر آن بر شکل گیری شهروندان جهانی است. با توجه به تحولات سریع جهانی و نیاز به همزیستی مسالمت آمیز در جوامع مختلف، تربیت اخلاقی به عنوان یک ضرورت اجتناب ناپذیر در آموزش و پرورش مطرح می شود و باید به عنوان یک اولویت در برنامه های درسی کشورهای مختلف قرار گیرد.

به ویژه در عصر اطلاعات و فناوری، تربیت اخلاقی می تواند به عنوان یک ابزار کلیدی برای مقابله با چالش های اخلاقی و اجتماعی ناشی از پیشرفت های تکنولوژیکی و رسانه های اجتماعی عمل کند. به عنوان مثال، با گسترش فضای مجازی و شبکه های اجتماعی، نوجوانان و جوانان با اطلاعات و محتوای متنوعی مواجه می شوند که ممکن است تأثیرات مثبت یا

منفی بر روی ارزش ها و رفتارهای آنها داشته باشد. در این شرایط، تربیت اخلاقی می تواند به آنها کمک کند تا با تفکر انتقادی به این اطلاعات نگاه کنند و تصمیمات آگاهانه تری بگیرند. در مجموع، تربیت اخلاقی نه تنها به عنوان یک موضوع درسی، بلکه به عنوان یک ضرورت اجتماعی و فرهنگی باید در کانون توجه نظام های آموزشی قرار گیرد. با توجه به پیچیدگی های زندگی مدرن و چالش های جهانی، پرورش شهروندانی مسئول و آگاه که بتوانند در راستای بهبود جامعه و جهان خود تلاش کنند، از اهمیت ویژه ای برخوردار است. این مقاله به بررسی دقیق تر این موضوعات خواهد پرداخت و تلاش خواهد کرد تا راهکارهایی عملی برای بهبود تربیت اخلاقی در نظام های آموزشی ارائه دهد.

۲. روش تحقیق

این پژوهش با هدف مقایسه برنامه های درسی تربیت اخلاقی در مدارس ایران و انگلستان و تحلیل نقاط قوت و ضعف هر یک در پرورش شهروندان جهانی، از روش تحقیق تطبیقی بهره می گیرد. این روش به بررسی و مقایسه دو یا چند نظام آموزشی در یک زمینه خاص می پردازد تا شباهت ها و تفاوت های آنها را شناسایی و تحلیل کند.

۲.۱. جامعه و نمونه پژوهش

جامعه پژوهش شامل برنامه های درسی تربیت اخلاقی مدارس ایران و انگلستان است. نمونه پژوهش از طریق بررسی اسناد و مدارک مرتبط با این برنامه ها، شامل سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در ایران، اسناد راهبردی و برنامه های درسی مرتبط با تربیت اخلاقی در انگلستان و مطالعات و تحقیقات علمی مرتبط با تربیت اخلاقی در ایران و انگلستان انتخاب می شود.

۲.۲. ابزار گردآوری داده ها

ابزار اصلی گردآوری داده ها در این پژوهش، روش کتابخانه ای و اسنادی است. در این راستا از منابع معتبر علمی، از جمله پایگاه های اطلاعاتی داخلی و خارجی مانند ISI، نورمگز، مگیران، مطالعات روان شناختی نوجوانان و جوانان، مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (Civilica)، گوگل اسکالر و اسپرینگر استفاده خواهد شد.

۲.۳. روش تحلیل داده ها

داده های گردآوری شده با استفاده از روش تحلیل کیفی تطبیقی مورد بررسی قرار خواهند گرفت. این روش شامل مراحل زیر است:

۱. کدگذاری داده ها: داده های خام به کدهای مرتبط با موضوعات پژوهش تقسیم بندی می شوند.
۲. شناسایی تم ها: کدهای مشابه گروه بندی شده و تم های اصلی پژوهش استخراج می شوند.
۳. مقایسه تم ها: تم های شناسایی شده در برنامه های درسی ایران و انگلستان با یکدیگر مقایسه و تحلیل می شوند.
۴. تفسیر نتایج: یافته های پژوهش تفسیر و نتیجه گیری کلی ارائه می شود.

۲.۴. روایی و پایایی

برای افزایش روایی پژوهش، از منابع معتبر و متنوع استفاده خواهد شد و برای افزایش پایایی، فرآیند کدگذاری و تحلیل داده ها توسط دو محقق مستقل انجام و میزان توافق بین آن ها محاسبه می شود.

با استفاده از این روش، این پژوهش به مقایسه عمیق و دقیق برنامه های درسی تربیت اخلاقی در دو کشور ایران و انگلستان پرداخته و نقاط قوت و ضعف هر یک را در زمینه پرورش شهروندان جهانی مشخص می کند.

۳. اهمیت تربیت اخلاقی در نظام های آموزشی

نظام های آموزشی در سراسر جهان تلاش می کنند تا دانش آموزان را نه تنها از نظر علمی، بلکه از نظر اخلاقی نیز پرورش دهند. تربیت اخلاقی به دانش آموزان کمک می کند تا ارزش های انسانی را درک کرده و به عنوان اعضای فعال و مسئول در جامعه خود مشارکت داشته باشند. این فرآیند به آن ها می آموزد که چگونه با دیگران تعامل کنند، به نظرات و احساسات دیگران احترام بگذارند و در مواجهه با چالش ها و مشکلات، تصمیمات اخلاقی و معقول بگیرند. علاوه بر این، آموزش اخلاقی باعث تقویت هویت اجتماعی و توسعه مهارت های حل مسئله، تفکر انتقادی و همکاری گروهی می شود. در واقع، تربیت اخلاقی نه تنها به دانش آموزان کمک می کند تا به عنوان افراد مستقل و مسئول در جامعه عمل کنند، بلکه آن ها را برای زندگی در جوامع چندفرهنگی و متنوع آماده می سازد. در دنیای امروز که ارتباطات بین المللی و تعاملات فرهنگی به طور فزاینده ای افزایش یافته است، درک و احترام به تفاوت های فرهنگی و اجتماعی از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

نظام های آموزشی که برنامه های اخلاقی قوی تری دارند، معمولاً جوامعی با نرخ جرم و خشونت پایین تر، مشارکت اجتماعی بیشتر و سطح بالاتری از همبستگی اجتماعی دارند. این جوامع به دلیل وجود ارزش های مشترک و احساس مسئولیت جمعی، قادر به ایجاد محیط های امن تر و سالم تر برای زندگی هستند. به علاوه، تربیت اخلاقی می تواند به کاهش مشکلات اجتماعی نظیر تبعیض، نابرابری و خشونت کمک کند و به ایجاد جوامعی عادلانه تر و پایدارتر منجر شود. تربیت اخلاقی همچنین به دانش آموزان کمک می کند تا مهارت های اجتماعی و عاطفی لازم برای تعامل مؤثر با دیگران را کسب کنند. این مهارت ها شامل توانایی های ارتباطی، همدلی، و حل تعارض است که در دنیای امروز به شدت مورد نیاز است. به عنوان مثال، در محیط های کاری مدرن، کارفرمایان به دنبال افرادی هستند که نه تنها دارای مهارت های فنی باشند، بلکه توانایی کار در تیم های چندفرهنگی و حل تعارضات را نیز داشته باشند. بنابراین، تربیت اخلاقی می تواند به دانش آموزان کمک کند تا برای ورود به بازار کار و زندگی اجتماعی آماده تر شوند. (ملایی نژاد و ذکاوتی، ۱۳۸۷)

علاوه بر این، تربیت اخلاقی می تواند به شکل گیری شخصیت و هویت فردی دانش آموزان کمک کند. این فرآیند به آن ها می آموزد که چگونه ارزش های خود را شناسایی کرده و در زندگی روزمره خود به کار ببرند. با تقویت حس مسئولیت پذیری و تعهد به ارزش های انسانی، دانش آموزان می توانند به شهروندانی فعال و مؤثر تبدیل شوند که در راستای بهبود جامعه و جهان خود تلاش می کنند. در نهایت، اهمیت تربیت اخلاقی در نظام های آموزشی به ویژه در عصر اطلاعات و فناوری به طور فزاینده ای مورد توجه قرار گرفته است. در دنیای مدرن، با گسترش فضای مجازی و رسانه های اجتماعی، نوجوانان و جوانان با اطلاعات و محتوای متنوعی مواجه می شوند که ممکن است تأثیرات مثبت یا منفی بر روی ارزش ها و رفتارهای آن ها

داشته باشد. در این شرایط، تربیت اخلاقی می تواند به آن ها کمک کند تا با تفکر انتقادی به این اطلاعات نگاه کنند و تصمیمات آگاهانه تری بگیرند. به طور کلی، تربیت اخلاقی به عنوان یک ضرورت اجتناب ناپذیر در نظام های آموزشی مطرح می شود و باید به عنوان یک اولویت در برنامه های درسی کشورهای مختلف قرار گیرد. با توجه به پیچیدگی های زندگی مدرن و چالش های جهانی، پرورش شهروندانی مسئول و آگاه که بتوانند در راستای بهبود جامعه و جهان خود تلاش کنند، از اهمیت ویژه ای برخوردار است. این امر نه تنها به نفع خود دانش آموزان است، بلکه به نفع کل جامعه و بشریت خواهد بود. (سمیعی و همکاران، ۱۴۰۱)

۴. برنامه درسی تربیت اخلاقی در مدارس ایران

در نظام آموزشی ایران، تربیت اخلاقی جایگاه ویژه ای دارد و در اسناد بالادستی مانند سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به آن تأکید شده است. این اسناد، ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی را به عنوان یکی از ساحت های شش گانه تربیت معرفی می کنند که باید در تمامی ابعاد آموزشی نمود داشته باشد. دروس مرتبط با تربیت اخلاقی عمدتاً شامل قرآن، معارف اسلامی، هدیه های آسمانی و اخلاق اسلامی هستند که در تمامی مقاطع تحصیلی تدریس می شوند. این دروس با هدف نهادینه سازی ارزش های اخلاقی و دینی در دانش آموزان طراحی شده اند و تلاش می کنند تا دانش آموزان را با مفاهیم بنیادین اخلاقی آشنا کنند. (مصلائی و نوشادی، ۱۳۹۶)

با این حال، رویکرد آموزش اخلاق در مدارس ایران بیشتر مبتنی بر انتقال مفاهیم نظری و آموزه های دینی است. در نتیجه، این شیوه باعث شده که مفاهیم اخلاقی به صورت حفظی و تئوریک آموخته شوند، اما درونی سازی و کاربرد عملی آن ها در زندگی روزمره دانش آموزان با چالش هایی مواجه شود. به عبارت دیگر، در حالی که دانش آموزان ممکن است بتوانند آیات قرآن یا احادیث را به خوبی حفظ کنند، اما در عمل ممکن است نتوانند این آموزه ها را در موقعیت های واقعی زندگی خود به کار ببرند. این موضوع می تواند به عدم توانایی در تصمیم گیری های اخلاقی و اجتماعی در موقعیت های مختلف منجر شود. علاوه بر این، کمبود برنامه های عملی و تجربی در زمینه تربیت اخلاقی یکی از چالش های اصلی نظام آموزشی ایران است. به عنوان مثال، در بسیاری از مدارس، فرصت های کافی برای بحث و تبادل نظر در مورد مسائل اخلاقی و اجتماعی وجود ندارد. این موضوع می تواند منجر به عدم توانایی دانش آموزان در تحلیل و بررسی مسائل اخلاقی و اجتماعی در دنیای واقعی شود. همچنین، عدم تلفیق آموزش اخلاق با سایر دروس و فقدان فضای گفت و گوی آزاد در برخی موارد، از جمله محدودیت هایی است که در اجرای این برنامه ها دیده می شود. (غلامزاده و همکاران، ۱۴۰۳)

برای اینکه تربیت اخلاقی به طور مؤثر در نظام آموزشی ایران پیاده سازی شود، نیاز به یک رویکرد جامع و یکپارچه وجود دارد. این رویکرد باید شامل آموزش های عملی، کارگاه های آموزشی، و فعالیت های گروهی باشد که به دانش آموزان این امکان را می دهد تا ارزش های اخلاقی را در عمل تجربه کنند. به عنوان مثال، می توان برنامه های خدمات اجتماعی، فعالیت های داوطلبانه و پروژه های گروهی را به عنوان بخشی از برنامه درسی تربیت اخلاقی در نظر گرفت. این فعالیت ها می توانند به دانش آموزان کمک کنند تا مهارت های اجتماعی و عاطفی لازم برای تعامل مؤثر با دیگران را کسب کنند و در عین حال ارزش های اخلاقی را در عمل به کار ببرند. در این راستا، ایجاد فضایی برای گفت و گوی آزاد و تبادل نظر در مورد مسائل اخلاقی و اجتماعی می تواند به درک بهتر دانش آموزان از مفاهیم اخلاقی کمک کند. این فضا می تواند به دانش آموزان این امکان را بدهد که نظرات و تجربیات خود را به اشتراک بگذارند و از یکدیگر بیاموزند. همچنین، استفاده از روش های

آموزشی نوین و خلاقانه، مانند بازی های آموزشی، داستان گویی و نمایش های آموزشی، می تواند به جذاب تر شدن آموزش اخلاقی کمک کند و دانش آموزان را به مشارکت فعال در فرآیند یادگیری ترغیب کند. (عقیلی و همکاران، ۱۳۹۷)

به علاوه، تربیت اخلاقی باید به طور مستمر و در طول سال های تحصیلی پیگیری شود. این به معنای آن است که آموزش اخلاقی نباید محدود به یک یا دو درس خاص باشد، بلکه باید به عنوان یک جزء اساسی از تمامی دروس و فعالیت های مدرسه در نظر گرفته شود. به عنوان مثال، معلمان می توانند در درس های مختلف، از جمله ریاضی، علوم و ادبیات، به مباحث اخلاقی بپردازند و دانش آموزان را تشویق کنند تا ارتباطات اخلاقی را در زمینه های مختلف زندگی خود شناسایی کنند. بنابراین برای بهبود برنامه درسی تربیت اخلاقی در مدارس ایران، نیاز به همکاری و هماهنگی میان تمامی نهادهای آموزشی، خانواده ها و جامعه وجود دارد. این همکاری می تواند به ایجاد یک محیط آموزشی مناسب و حمایتی کمک کند که در آن ارزش های اخلاقی به طور مؤثر منتقل و نهادینه شوند. با توجه به چالش های اجتماعی و فرهنگی موجود، تربیت اخلاقی می تواند به عنوان یک ابزار کلیدی برای پرورش شهروندانی مسئول و آگاه در جامعه ایرانی عمل کند و به بهبود کیفیت زندگی اجتماعی و فرهنگی کمک نماید. (براهوئی مقدم و کهرازی، ۱۳۹۹)

به طور کلی، برنامه درسی تربیت اخلاقی در مدارس ایران نیازمند بازنگری و به روز رسانی است تا بتواند به طور مؤثری به نیازهای دانش آموزان پاسخ دهد و آن ها را برای زندگی در دنیای پیچیده و متنوع امروز آماده کند. این تغییرات می تواند به عنوان یک فرصت برای ایجاد تحول در نظام آموزشی ایران و ارتقاء سطح تربیت اخلاقی در میان نسل های آینده محسوب شود. به علاوه، توجه به تربیت اخلاقی در مدارس می تواند به کاهش مشکلات اجتماعی نظیر خشونت، تبعیض و نابرابری کمک کند. با ایجاد یک فرهنگ اخلاقی قوی در مدارس، دانش آموزان می توانند به عنوان الگوهای مثبت در جامعه عمل کنند و به ترویج ارزش های انسانی و اخلاقی در محیط های اجتماعی خود بپردازند. این امر نه تنها به نفع خود دانش آموزان است، بلکه به نفع کل جامعه و بشریت خواهد بود. در نهایت، تربیت اخلاقی باید به عنوان یک فرآیند مستمر و پویا در نظر گرفته شود که نیازمند بازخورد و ارزیابی مداوم است. این ارزیابی می تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه های آموزشی کمک کند و به بهبود مستمر فرآیند تربیت اخلاقی در مدارس منجر شود. با توجه به تحولات سریع جهانی و نیاز به همزیستی مسالمت آمیز در جوامع مختلف، تربیت اخلاقی به عنوان یک ضرورت اجتناب ناپذیر در آموزش و پرورش مطرح می شود و باید به عنوان یک اولویت در برنامه های درسی کشورهای مختلف قرار گیرد.

جدول ۱: رویکردهای تربیت اخلاقی در نظام آموزشی ایران و انگلستان

موضوع مقایسه	نظام آموزشی ایران	نظام آموزشی انگلستان
مبنای تربیت اخلاقی	آموزه های دینی و مذهبی (قرآن، معارف اسلامی)	رویکرد جامع و بین رشته ای (آموزش شهروندی، مهارت های اجتماعی)
روش اجرا	آموزش نظری، حفظی و انتقال مفاهیم دینی	فعالیت های عملی، بحث گروهی، پروژه های اجتماعی و تلفیق با دروس مختلف
انعطاف پذیری	کمتر به تغییرات اجتماعی و فرهنگی توجه دارد	ارزیابی و به روز رسانی مداوم بر اساس نیازهای اجتماعی و فرهنگی
فضای تعامل و گفت و گو	محدود به انتقال یک طرفه مفاهیم دینی	ایجاد فضای باز برای بحث، گفت و گوی آزاد و تبادل دیدگاه ها

توجه به مسائل جهانی	تمرکز کمتر بر مسائل جهانی مانند حقوق	تأکید بر مسائل جهانی نظیر عدالت اجتماعی،
	بشر و تنوع فرهنگی	تغییرات اقلیمی و حقوق بشر

۵. برنامه درسی تربیت اخلاقی در مدارس انگلستان

در انگلستان، تربیت اخلاقی به عنوان بخشی از برنامه آموزش شهروندی (Citizenship Education) و برنامه های آموزش شخصی، اجتماعی، سلامتی و اقتصادی (PSHE) ارائه می شود. این برنامه ها نه تنها به مفاهیم اخلاقی و ارزش های انسانی می پردازند، بلکه به دانش آموزان کمک می کنند تا مهارت های زندگی، تفکر انتقادی و مسئولیت پذیری اجتماعی را نیز بیاموزند. این رویکرد جامع و چندبعدی به دانش آموزان این امکان را می دهد که درک عمیق تری از خود و جامعه خود پیدا کنند و به عنوان شهروندانی فعال و مؤثر در جامعه عمل کنند. (Zhang et al., ۲۰۲۲)

یکی از ویژگی های مهم برنامه های اخلاقی در انگلستان، رویکرد تلفیقی آن است. در این کشور، ارزش های اخلاقی و مهارت های اجتماعی از طریق دروس مختلف مانند تاریخ، علوم اجتماعی، مطالعات دینی و حتی ادبیات آموزش داده می شوند. این روش باعث می شود که دانش آموزان اخلاق را نه تنها به عنوان یک موضوع درسی، بلکه به عنوان بخشی از زندگی روزمره خود درک کنند. به عنوان مثال، در درس تاریخ، دانش آموزان می توانند با بررسی وقایع تاریخی و تأثیرات آن ها بر جامعه، ارزش های اخلاقی مانند عدالت، همدلی و مسئولیت پذیری را درک کنند. همچنین، در درس ادبیات، داستان ها و شخصیت های مختلف می توانند به عنوان الگوهای اخلاقی برای دانش آموزان عمل کنند و آن ها را به تفکر درباره انتخاب های اخلاقی و پیامدهای آن ها ترغیب کنند. علاوه بر این، مدارس در انگلستان با برگزاری کارگاه های عملی، مناظرات، پروژه های اجتماعی و برنامه های مشارکتی تلاش می کنند تا دانش آموزان را به شهروندانی فعال و آگاه تبدیل کنند. این فعالیت ها به دانش آموزان این امکان را می دهد که در محیط های واقعی، ارزش های اخلاقی را به کار ببرند و مهارت های اجتماعی خود را تقویت کنند. به عنوان مثال، دانش آموزان می توانند در پروژه های اجتماعی شرکت کنند که به حل مشکلات محلی کمک می کند، یا در مناظرات شرکت کنند که به آن ها این امکان را می دهد تا نظرات خود را بیان کنند و به نظرات دیگران گوش دهند. این نوع فعالیت ها به تقویت مهارت های ارتباطی و تفکر انتقادی کمک می کند و به دانش آموزان می آموزد که چگونه به طور مؤثر با دیگران تعامل کنند. (Mogra, ۲۰۰۷)

در برنامه های PSHE، موضوعاتی مانند سلامت روان، روابط بین فردی، و مسائل اجتماعی نیز مورد بررسی قرار می گیرد. این برنامه ها به دانش آموزان کمک می کند تا مهارت های لازم برای مدیریت احساسات خود، برقراری روابط سالم و درک مسائل اجتماعی را بیاموزند. به عنوان مثال، دانش آموزان می توانند درباره اهمیت همدلی و احترام به دیگران بحث کنند و یاد بگیرند که چگونه می توانند در برابر تبعیض و نابرابری ایستادگی کنند. این آموزش ها به آن ها کمک می کند تا به عنوان شهروندانی مسئول و آگاه در جامعه عمل کنند و به بهبود کیفیت زندگی اجتماعی کمک نمایند. (Hawkes, ۲۰۱۰)

در انگلستان، مدارس به طور فعال به دنبال ایجاد محیط هایی هستند که در آن دانش آموزان احساس امنیت و راحتی کنند. این محیط ها به دانش آموزان این امکان را می دهد که آزادانه نظرات و احساسات خود را بیان کنند و در بحث های گروهی شرکت کنند. این نوع فضاها به تقویت اعتماد به نفس و خودباوری در دانش آموزان کمک می کند و آن ها را تشویق می کند تا به عنوان شهروندانی فعال و مؤثر در جامعه عمل کنند. در نهایت، برنامه های تربیت اخلاقی در انگلستان به طور مداوم مورد ارزیابی و به روزرسانی قرار می گیرند تا با تغییرات اجتماعی و فرهنگی همگام باشند. این ارزیابی ها به مدارس این

امکان را می دهد که نقاط قوت و ضعف برنامه های خود را شناسایی کنند و به بهبود مستمر فرآیند تربیت اخلاقی در مدارس کمک کنند (Sulistiyo et al., ۲۰۲۰). به عنوان مثال، با توجه به تحولات اخیر در زمینه فناوری و رسانه های اجتماعی، مدارس ممکن است برنامه های جدیدی را برای آموزش دانش آموزان در مورد استفاده مسئولانه از این ابزارها و تأثیرات آن ها بر روابط اجتماعی و اخلاقی طراحی کنند. به طور کلی، برنامه درسی تربیت اخلاقی در مدارس انگلستان به عنوان یک فرآیند جامع و چندبعدی در نظر گرفته می شود که به طور مؤثر به نیازهای دانش آموزان پاسخ می دهد و آن ها را برای زندگی در دنیای پیچیده و متنوع امروز آماده می کند. این برنامه ها نه تنها به پرورش مهارت های اخلاقی و اجتماعی کمک می کنند، بلکه به ایجاد جامعه ای عادلانه تر و همبسته تر نیز منجر می شوند. با توجه به چالش های اجتماعی و فرهنگی موجود، تربیت اخلاقی می تواند به عنوان یک ابزار کلیدی برای پرورش شهروندانی مسئول و آگاه در جامعه انگلستان عمل کند و به بهبود کیفیت زندگی اجتماعی و فرهنگی کمک نماید. (Wright, ۲۰۱۷)

در این راستا، توجه به تربیت اخلاقی در مدارس می تواند به کاهش مشکلات اجتماعی نظیر خشونت، تبعیض و نابرابری کمک کند. با ایجاد یک فرهنگ اخلاقی قوی در مدارس، دانش آموزان می توانند به عنوان الگوهای مثبت در جامعه عمل کنند و به ترویج ارزش های انسانی و اخلاقی در محیط های اجتماعی خود بپردازند. این امر نه تنها به نفع خود دانش آموزان است، بلکه به نفع کل جامعه و بشریت خواهد بود. علاوه بر این، تربیت اخلاقی باید به عنوان یک فرآیند مستمر و پویا در نظر گرفته شود که نیازمند بازخورد و ارزیابی مداوم است. این ارزیابی می تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه های آموزشی کمک کند و به بهبود مستمر فرآیند تربیت اخلاقی در مدارس منجر شود. با توجه به تحولات سریع جهانی و نیاز به همزیستی مسالمت آمیز در جوامع مختلف، تربیت اخلاقی به عنوان یک ضرورت اجتناب ناپذیر در آموزش و پرورش مطرح می شود و باید به عنوان یک اولویت در برنامه های درسی کشورهای مختلف قرار گیرد.

تربیت اخلاقی در مدارس انگلستان به عنوان یک ضرورت اجتناب ناپذیر در آموزش و پرورش مطرح می شود و باید به عنوان یک اولویت در برنامه های درسی کشورهای مختلف قرار گیرد. این امر نه تنها به نفع خود دانش آموزان است، بلکه به نفع کل جامعه و بشریت خواهد بود. در مجموع، برنامه درسی تربیت اخلاقی در مدارس انگلستان به عنوان یک ابزار مؤثر برای پرورش نسل های آینده در نظر گرفته می شود. این برنامه ها به دانش آموزان کمک می کنند تا نه تنها به عنوان افراد مستقل و مسئول، بلکه به عنوان اعضای فعال و مؤثر در جامعه عمل کنند. با توجه به چالش های اجتماعی و فرهنگی که جوامع امروزی با آن ها مواجه هستند، تربیت اخلاقی می تواند به عنوان یک راهکار کلیدی برای ایجاد تغییرات مثبت در سطح فردی و اجتماعی عمل کند و به بهبود کیفیت زندگی در جوامع مختلف کمک نماید. در نهایت، این برنامه ها باید به طور مداوم مورد بازنگری و به روزرسانی قرار گیرند تا با تغییرات اجتماعی و فرهنگی همگام باشند و به نیازهای متغیر دانش آموزان پاسخ دهند. این رویکرد می تواند به ایجاد یک نظام آموزشی پویا و مؤثر کمک کند که در آن تربیت اخلاقی به عنوان یک جزء اساسی از فرآیند یادگیری در نظر گرفته می شود و به طور مؤثر به پرورش شهروندانی مسئول و آگاه در جامعه کمک می کند. (White, ۲۰۰۳)

جدول ۲: نقاط قوت و ضعف برنامه های تربیت اخلاقی در ایران و انگلستان

موضوع	نقاط قوت در ایران	نقاط قوت در انگلستان	نقاط ضعف در ایران	نقاط ضعف در انگلستان
محتوا	مبتنی بر اصول دینی و ارزش های اسلامی	جامع و مرتبط با مسائل جهانی	کمبود ارتباط با مسائل جهانی و اجتماعی	ممکن است مسائل اخلاقی به صورت عمومی و کم عمق بررسی شود
روش اجرا	انتقال مفاهیم دینی و اعتقادی به صورت مستقیم	استفاده از روش های عملی و تلفیقی	عدم استفاده از روش های عملی و پروژه های اجتماعی	اجرای عملی برنامه ها ممکن است چالش برانگیز باشد
مهارت های اجتماعی	تأکید کمتر بر مهارت های تفکر انتقادی و ارتباطات اجتماعی	تقویت مهارت های تفکر انتقادی، ارتباطی و حل مسئله	عدم پرورش تفکر انتقادی در دانش آموزان	ممکن است مهارت های دینی و معنوی دانش آموز نادیده گرفته شود

۶. شباهت ها و تفاوت های اساسی میان ایران و انگلستان در آموزش اخلاقی

۶.۱. شباهت ها

۱. توجه به ارزش های اخلاقی در فرآیند تربیتی: هر دو نظام آموزشی بر اهمیت انتقال ارزش های اخلاقی و اصول انسانی به دانش آموزان تأکید دارند. مفاهیمی مانند مسئولیت پذیری، احترام به دیگران، و صداقت در برنامه های درسی هر دو کشور نقش مهمی ایفا می کند.
 ۲. هدف مشترک در پرورش شهروندان مسئول: هدف اصلی تربیت اخلاقی در هر دو کشور آماده سازی دانش آموزان برای ایفای نقش خود به عنوان شهروندانی مسئول و آگاه است که بتوانند در جوامع خود به شکل مؤثر مشارکت کنند.
 ۳. نقش مدارس به عنوان فضای اصلی آموزش اخلاقی: مدارس در ایران و انگلستان به عنوان نهادهای اصلی تربیت اخلاقی شناخته می شوند و برنامه های آموزشی و فعالیت های مرتبط با تربیت اخلاقی عمدتاً در محیط مدارس اجرا می شود.
 ۴. تأکید بر مهارت های اجتماعی: هر دو کشور آموزش اخلاقی را به عنوان ابزاری برای تقویت مهارت های اجتماعی دانش آموزان از جمله کار گروهی، حل مسئله، و ارتباطات مؤثر در نظر می گیرند.
 ۵. ارتباط تربیت اخلاقی با چالش های اجتماعی: در هر دو کشور، تربیت اخلاقی به عنوان پاسخی به چالش های اجتماعی در نظر گرفته می شود. این چالش ها می تواند شامل موضوعاتی مانند عدالت اجتماعی، حقوق بشر، و زیست محیطی باشد که در هر دو نظام آموزشی مورد توجه قرار دارد.
- اگرچه رویکردها و روش های اجرایی متفاوت هستند، این شباهت ها نشان دهنده اهداف مشترک در تربیت اخلاقی است که با توجه به نیازهای جهانی، اهمیت بیشتری پیدا کرده اند.

۶.۲. تفاوت ها

یکی از تفاوت های اساسی میان دو کشور در نحوه اجرای برنامه های اخلاقی است. در ایران، آموزش اخلاقی عمدتاً بر پایه مفاهیم دینی و مذهبی قرار دارد و دروسی مانند قرآن و معارف اسلامی نقش اصلی را در این زمینه ایفا می کنند. این دروس به طور خاص بر روی آموزه های دینی و ارزش های اسلامی تمرکز دارند و هدف آن ها نهادهای سازی اصول اخلاقی در زندگی روزمره دانش آموزان است. به عبارت دیگر، در نظام آموزشی ایران، تربیت اخلاقی به عنوان یک فرآیند دینی و مذهبی تلقی می شود که در آن دانش آموزان به طور مستقیم با آموزه های اسلامی آشنا می شوند و این آموزه ها به عنوان مبنای اخلاقی آن ها در نظر گرفته می شود. این رویکرد باعث می شود که دانش آموزان به طور طبیعی ارزش های اسلامی را در زندگی خود پیاده سازی کنند و به عنوان شهروندانی متعهد به اصول دینی و اخلاقی در جامعه عمل کنند.

در مقابل، در انگلستان، آموزش اخلاقی در قالب آموزش شهروندی و مهارت های اجتماعی به صورت بین رشته ای ارائه می شود. این رویکرد به دانش آموزان این امکان را می دهد که ارزش های اخلاقی را در زمینه های مختلف زندگی و از زوایای مختلف بررسی کنند. به عنوان مثال، در دروس تاریخ، علوم اجتماعی و ادبیات، دانش آموزان با مسائل اخلاقی و اجتماعی مواجه می شوند و می توانند از طریق بحث و تبادل نظر، نظرات خود را بیان کنند و به صورت مستقل تصمیم گیری نمایند. این نوع آموزش به دانش آموزان کمک می کند تا مهارت های تفکر انتقادی و تحلیل مسائل را توسعه دهند و به عنوان شهروندانی آگاه و مسئول در جامعه عمل کنند.

همچنین، در انگلستان دانش آموزان تشویق می شوند تا در مورد مسائل اخلاقی و اجتماعی به بحث بپردازند، دیدگاه های مختلف را بررسی کنند و به صورت مستقل تصمیم گیری نمایند. این فضای باز برای بحث و تبادل نظر به دانش آموزان این امکان را می دهد که با نظرات و تجربیات مختلف آشنا شوند و توانایی های خود را در تحلیل و ارزیابی مسائل اجتماعی و اخلاقی تقویت کنند. به عنوان مثال، در کلاس های درس، معلمان ممکن است از دانش آموزان بخواهند تا در مورد موضوعاتی مانند حقوق بشر، عدالت اجتماعی و مسئولیت های فردی بحث کنند و نظرات خود را به صورت گروهی یا فردی بیان کنند. این نوع آموزش به ویژه در پرورش مهارت های اجتماعی و ارتباطی دانش آموزان مؤثر است و آن ها را برای زندگی در یک جامعه چندفرهنگی و متنوع آماده می کند.

در حالی که در ایران، آموزش اخلاقی بیشتر به صورت ارائه آموزه های دینی و ارزشی انجام می شود و فضای کمتری برای بحث و تبادل نظر میان دانش آموزان وجود دارد. این موضوع می تواند به عدم توانایی دانش آموزان در تحلیل و بررسی مسائل اخلاقی و اجتماعی در دنیای واقعی منجر شود. به عبارت دیگر، در نظام آموزشی ایران، دانش آموزان بیشتر به حفظ و یادگیری مفاهیم دینی و اخلاقی می پردازند و فرصت کمتری برای تعامل و بحث درباره این مفاهیم دارند. این رویکرد ممکن است باعث شود که دانش آموزان نتوانند به طور مؤثر در موقعیت های واقعی زندگی خود از این آموزه ها استفاده کنند و در نتیجه، در تصمیم گیری های اخلاقی و اجتماعی با چالش هایی مواجه شوند. علاوه بر این، در انگلستان، برنامه های آموزشی به طور مداوم مورد ارزیابی و به روزرسانی قرار می گیرند تا با تغییرات اجتماعی و فرهنگی همگام باشند. این ارزیابی ها به مدارس این امکان را می دهد که نقاط قوت و ضعف برنامه های خود را شناسایی کنند و به بهبود مستمر فرآیند تربیت اخلاقی در مدارس کمک کنند. به عنوان مثال، با توجه به تحولات اخیر در زمینه فناوری و رسانه های اجتماعی، مدارس

ممکن است برنامه‌های جدیدی را برای آموزش دانش‌آموزان در مورد استفاده مسئولانه از این ابزارها و تأثیرات آن‌ها بر روابط اجتماعی و اخلاقی طراحی کنند. این نوع انعطاف‌پذیری در برنامه‌های آموزشی به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که با چالش‌های جدیدی که در دنیای مدرن با آن‌ها مواجه هستند، بهتر کنار بیایند و به‌طور مؤثرتر در جامعه عمل کنند.

از سوی دیگر، در ایران، نظام آموزشی ممکن است به دلیل تأکید بر حفظ و یادگیری مفاهیم دینی و اخلاقی، کمتر به تغییرات اجتماعی و فرهنگی توجه کند. این موضوع می‌تواند به عدم تطابق برنامه‌های آموزشی با نیازهای واقعی جامعه منجر شود و دانش‌آموزان را در مواجهه با چالش‌های جدید ناتوان کند. به عنوان مثال، در دنیای امروز، مسائل مربوط به حقوق بشر، تنوع فرهنگی و چالش‌های محیط زیستی به‌طور فزاینده‌ای اهمیت پیدا کرده‌اند و آموزش اخلاقی باید به گونه‌ای طراحی شود که به این مسائل توجه کند و دانش‌آموزان را برای مواجهه با آن‌ها آماده سازد. به طور کلی می‌توان گفت که تفاوت‌های اساسی میان ایران و انگلستان در آموزش اخلاقی ناشی از رویکردهای متفاوت به تربیت اخلاقی و اجتماعی است.

در حالی که ایران بر پایه آموزه‌های دینی و مذهبی تأکید دارد، انگلستان به عنوان یک کشور چندفرهنگی و متنوع، رویکردی جامع و بین‌رشته‌ای را در نظر می‌گیرد که به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد تا به‌طور فعال در فرآیند یادگیری شرکت کنند و مهارت‌های اجتماعی و اخلاقی خود را تقویت کنند. این تفاوت‌ها می‌تواند تأثیرات عمیقی بر روی نحوه شکل‌گیری شخصیت و رفتار دانش‌آموزان در هر دو کشور داشته باشد و به‌طور کلی بر روی کیفیت تربیت اخلاقی در جامعه تأثیرگذار باشد.

جدول ۳: تفاوت‌ها و شباهت‌های آموزشی میان ایران و انگلستان در تربیت اخلاقی

حوزه مقایسه	ایران	انگلستان	شباهت‌ها
رویکرد کلی	مبتنی بر آموزه‌های دینی و مذهبی (اسلام)	آموزش جامع و بین‌رشته‌ای (شامل مهارت‌های اجتماعی، شهروندی و تفکر انتقادی)	هر دو کشور به اهمیت تربیت اخلاقی برای پرورش شخصیت و مشارکت مؤثر در جامعه توجه دارند.
روش اجرا	ارائه آموزشی به صورت نظری و حفظی، تمرکز بر متون دینی	استفاده از پروژه‌های عملی، فعالیت‌های گروهی، بحث‌های آزاد و تلفیق با دروس مختلف	هر دو کشور از برنامه‌های درسی مدرسه برای انتقال مفاهیم اخلاقی استفاده می‌کنند.
انعطاف‌پذیری محتوا	کمتر انعطاف‌پذیر، مبتنی بر اصول ثابت و غیرقابل تغییر	برنامه‌های به‌روزرسانی مداوم، انعطاف‌پذیری در مسائل اجتماعی و جهانی	لزوم پاسخگویی به چالش‌های اجتماعی و اخلاقی در برنامه‌ها در هر دو کشور وجود دارد.
فضای تعامل و گفت‌وگو	محدود به انتقال یک‌طرفه مفاهیم اخلاقی	فضای باز برای بحث، تبادل نظر و تقویت مهارت‌های ارتباطی	توجه به نقش معلمان به عنوان تسهیل‌کننده در تربیت اخلاقی مشترک است.
توجه به مسائل جهانی	تمرکز عمده بر ارزش‌های دینی و فرهنگ ملی	تأکید بر مسائل جهانی نظیر عدالت اجتماعی، حقوق بشر و تنوع فرهنگی	در هر دو کشور، تربیت اخلاقی به عنوان ابزاری برای مواجهه با مسائل اجتماعی و فرهنگی مطرح است.

ارتباط با مهارت های زندگی	محدود به آموزش اخلاقی نظری، تمرکز کمتر بر تقویت مهارت های عملی	تقویت مهارت های عملی مانند تفکر انتقادی، تصمیم گیری مستقل و احترام به تفاوت ها	هر دو کشور آموزش اخلاقی را ابزار مهمی برای آماده سازی دانش آموزان برای زندگی اجتماعی می دانند.
هدف تربیت اخلاقی	نهادینه کردن ارزش های دینی و اعتقادات اسلامی در زندگی دانش آموزان	توسعه شهروندان آگاه و مسئول که قادر به تعامل مؤثر در جوامع جهانی باشند	هدف مشترک در پرورش دانش آموزانی مسئول و اخلاقی مدار در جامعه وجود دارد.
سطح برنامه ریزی و اجرا	تمرکز بر برنامه ثابت ملی و دینی	استفاده از برنامه های محلی متناسب با نیازهای اجتماعی و فرهنگی	آموزش اخلاقی به عنوان یک ضرورت اجتماعی در هر دو برنامه وجود دارد.
ابزارهای تربیتی	استفاده از متن های مذهبی (قرآن و احادیث)	تلفیق با سایر موضوعات مانند تاریخ، ادبیات، علوم اجتماعی و هنر	هر دو نظام از ابزارهای آموزشی مختلف برای تقویت تربیت اخلاقی بهره مند هستند.
ارزیابی و به روز رسانی	برنامه ها کمتر مورد ارزیابی و تغییر قرار می گیرد	ارزیابی مستمر همراه با تغییرات براساس نیازهای اجتماعی و جهانی	لزوم ارزیابی و به روز رسانی برنامه ها در هر دو کشور مطرح است.

به طور خلاصه، در حالی که هر دو کشور به اهمیت تربیت اخلاقی در نظام آموزشی خود توجه دارند، رویکردها و روش های آنها به طور قابل توجهی متفاوت است. این تفاوت ها می تواند به عنوان فرصتی برای یادگیری و تبادل تجربیات میان دو کشور در نظر گرفته شود و به بهبود فرآیندهای آموزشی و تربیتی در هر دو کشور کمک کند. با توجه به چالش های اجتماعی و فرهنگی که جوامع امروزی با آنها مواجه هستند، تبادل نظر و همکاری در زمینه تربیت اخلاقی می تواند به ایجاد جامعه ای عادلانه تر و همبسته تر منجر شود. باید به این نکته توجه کرد که آموزش اخلاقی نه تنها به عنوان یک موضوع درسی، بلکه به عنوان یک فرآیند اجتماعی و فرهنگی در نظر گرفته می شود که باید در تمامی ابعاد زندگی دانش آموزان گنجانده شود. این امر مستلزم همکاری و همفکری میان معلمان، والدین و جامعه است تا بتوانند یک محیط آموزشی سالم و مثبت برای دانش آموزان فراهم کنند. با توجه به این نکته، می توان نتیجه گرفت که تربیت اخلاقی باید به عنوان یک اولویت در نظام های آموزشی هر دو کشور قرار گیرد و به طور مستمر مورد توجه و بررسی قرار گیرد تا بتواند به طور مؤثر به نیازهای دانش آموزان و جامعه پاسخ دهد. این برنامه ها باید به طور مداوم مورد بازنگری و به روز رسانی قرار گیرند تا با تغییرات اجتماعی و فرهنگی همگام باشند و به نیازهای متغیر دانش آموزان پاسخ دهند. این رویکرد می تواند به ایجاد یک نظام آموزشی پویا و مؤثر کمک کند که در آن تربیت اخلاقی به عنوان یک جزء اساسی از فرآیند یادگیری در نظر گرفته می شود و به طور مؤثر به پرورش شهروندانی مسئول و آگاه در جامعه کمک می کند.

۷. فرصت ها برای تربیت شهروند جهانی

برای پرورش شهروندان جهانی، لازم است که نظام های آموزشی به دانش آموزان مهارت ها و نگرش های لازم برای تعامل مؤثر در جامعه جهانی را بیاموزند. در دنیای امروز، که به واسطه پیشرفت های فناوری و ارتباطات، مرزهای جغرافیایی به طور فزاینده ای کمرنگ شده اند، تربیت شهروندان جهانی به عنوان یک ضرورت اجتناب ناپذیر مطرح می شود. این تربیت نه تنها به دانش آموزان کمک می کند تا با فرهنگ ها و دیدگاه های مختلف آشنا شوند، بلکه آنها را برای مواجهه با چالش های

جهانی آماده می سازد. در این زمینه، می توان از تجربیات انگلستان در اجرای برنامه های تلفیقی و بین رشته ای بهره برداری کرد. نظام آموزشی انگلستان با تأکید بر آموزش چندوجهی و بین رشته ای، به دانش آموزان این امکان را می دهد که از زوایای مختلف به مسائل اجتماعی و جهانی نگاه کنند. به عنوان مثال، دروس تاریخ، جغرافیا، علوم اجتماعی و ادبیات به طور همزمان به بررسی موضوعاتی مانند حقوق بشر، تغییرات اقلیمی و عدالت اجتماعی می پردازند. این رویکرد به دانش آموزان کمک می کند تا ارتباطات بین فرهنگی را درک کنند و به عنوان شهروندانی آگاه و مسئول در جامعه جهانی عمل کنند. (فانع و همکاران، ۱۴۰۲)

همچنین، تأکید بر مهارت های تفکر انتقادی، آگاهی فرهنگی و مسئولیت پذیری اجتماعی می تواند به دانش آموزان کمک کند تا درک بهتری از مسائل جهانی پیدا کرده و به عنوان شهروندان مسئول و آگاه در جامعه جهانی عمل کنند. مهارت های تفکر انتقادی به دانش آموزان این امکان را می دهد که اطلاعات را تحلیل کنند، نظرات مختلف را بررسی کنند و تصمیمات آگاهانه تری بگیرند. این مهارت ها به ویژه در دنیای امروز که اطلاعات به سرعت در حال تغییر و گسترش است، اهمیت ویژه ای پیدا می کند. در ایران، ایجاد فضاهای گفت و گو و تبادل نظر میان دانش آموزان می تواند نقش مؤثری در بهبود آموزش اخلاقی ایفا کند. این فضاها به دانش آموزان این امکان را می دهند که نظرات و تجربیات خود را به اشتراک بگذارند و از یکدیگر بیاموزند. برگزاری کارگاه ها و سمینارهای آموزشی می تواند به تقویت این فضاهای گفت و گو کمک کند و دانش آموزان را تشویق کند تا به طور فعال در فرآیند یادگیری شرکت کنند.

گسترش روش های آموزشی فعال نیز می تواند به تربیت شهروندان جهانی کمک کند. روش های آموزشی فعال مانند یادگیری مبتنی بر پروژه، یادگیری تجربی و یادگیری مشارکتی به دانش آموزان این امکان را می دهند که به طور مستقیم با مسائل اجتماعی و جهانی مواجه شوند و راه حل های خلاقانه ای برای آن ها پیدا کنند. این نوع آموزش به ویژه در پرورش مهارت های اجتماعی و ارتباطی دانش آموزان مؤثر است و آن ها را برای زندگی در یک جامعه چندفرهنگی و متنوع آماده می کند. تقویت آموزش مهارت های زندگی نیز می تواند به تربیت شهروندان جهانی کمک کند. مهارت های زندگی شامل مهارت های ارتباطی، مهارت های حل مسئله و مهارت های تصمیم گیری هستند که به دانش آموزان کمک می کنند تا در زندگی روزمره خود به طور مؤثر عمل کنند. این مهارت ها به ویژه در مواجهه با چالش های اجتماعی و اقتصادی اهمیت دارند و می توانند به دانش آموزان کمک کنند تا به عنوان شهروندانی مسئول و آگاه در جامعه عمل کنند.

افزایش برنامه های عملی نیز می تواند نقش مؤثری در تربیت شهروندان جهانی ایفا کند. برنامه های عملی مانند کارآموزی، خدمات اجتماعی و پروژه های گروهی به دانش آموزان این امکان را می دهند که به طور مستقیم با مسائل اجتماعی و جهانی مواجه شوند و تجربه های عملی کسب کنند. این نوع برنامه ها به دانش آموزان کمک می کند تا ارزش های جهانی را در عمل تجربه کنند و به عنوان شهروندانی فعال و مؤثر در جامعه عمل کنند. همچنین، آموزش ارزش های جهانی مانند احترام به تفاوت های فرهنگی، عدالت اجتماعی و حقوق بشر در کنار آموزه های دینی، می تواند به تقویت تربیت شهروندان جهانی کمک کند. این ارزش ها به دانش آموزان کمک می کنند تا با دیدگاه های مختلف آشنا شوند و به عنوان شهروندانی مسئول و آگاه در جامعه جهانی عمل کنند. به عنوان مثال، آموزش حقوق بشر به دانش آموزان این امکان را می دهد که با حقوق و مسئولیت های خود آشنا شوند و به طور مؤثر در دفاع از حقوق دیگران عمل کنند.

بنابراین برای تربیت شهروندان جهانی، لازم است که نظام های آموزشی به طور مداوم مورد ارزیابی و به روزرسانی قرار گیرند تا با تغییرات اجتماعی و فرهنگی همگام باشند. این ارزیابی ها به مدارس این امکان را می دهد که نقاط قوت و ضعف

برنامه های خود را شناسایی کنند و به بهبود مستمر فرآیند تربیت شهروند جهانی کمک کنند. با توجه به چالش های اجتماعی و فرهنگی که جوامع امروزی با آن ها مواجه هستند، تربیت شهروندان جهانی می تواند به عنوان یک راهکار کلیدی برای ایجاد تغییرات مثبت در سطح فردی و اجتماعی عمل کند و به بهبود کیفیت زندگی در جوامع مختلف کمک نماید. به طور کلی، تربیت شهروند جهانی نیازمند یک رویکرد جامع و چندبعدی است که در آن تمامی جوانب آموزشی، اجتماعی و فرهنگی در نظر گرفته شوند. این رویکرد می تواند به ایجاد جامعه ای عادلانه تر و همبسته تر منجر شود و به عنوان یک ابزار مؤثر در پرورش نسل های آینده عمل کند. با توجه به این نکته، می توان نتیجه گرفت که تربیت شهروند جهانی باید به عنوان یک اولویت در نظام های آموزشی کشورهای مختلف قرار گیرد و به طور مستمر مورد توجه و بررسی قرار گیرد تا بتواند به طور مؤثر به نیازهای دانش آموزان و جامعه پاسخ دهد. (لیاقتدار، ۱۴۰۲)

جدول ۴: پیشنهادات برای بهبود برنامه های تربیت اخلاقی در ایران و انگلستان

حوزه پیشنهادی	پیشنهادهای برای ایران	پیشنهادهای برای انگلستان
محتوا و روش اجرا	گنجاندن پروژه های عملی، کارگاه های آموزشی و فعالیت های گروهی	افزودن آموزه های دینی و معنوی برای تقویت هویت اخلاقی دانش آموزان
توجه به مسائل جهانی	تلفیق آموزش اخلاقی با مسائل جهانی مانند حقوق بشر، عدالت اجتماعی و تنوع فرهنگی	تمرکز بیشتر بر مسائل محلی مانند افزایش همبستگی فرهنگی
ارزیابی و به روز رسانی	ارزیابی مستمر برنامه ها و تطبیق آن ها با تغییرات اجتماعی و فرهنگی	توجه به تغییرات مذهبی و معنوی برای ایجاد تعادلی در تربیت اخلاقی
مهارت های اجتماعی	ایجاد فضای گفت و گوی آزاد و تقویت تفکر انتقادی و ارتباطات اجتماعی	افزایش برنامه های عملی و پروژه های گروهی برای تقویت مهارت های شهروندی جهانی

۸. نتیجه گیری و پیشنهادها

مقایسه برنامه های درسی تربیت اخلاقی در ایران و انگلستان نشان می دهد که هر دو کشور به اهمیت تربیت اخلاقی واقف هستند، اما روش های متفاوتی را در پیش گرفته اند. در ایران، آموزش اخلاق بیشتر بر مبنای آموزه های دینی و نظری است، که به طور عمده بر روی مفاهیم مذهبی و دینی تمرکز دارد. این رویکرد به دانش آموزان کمک می کند تا با اصول و ارزش های اسلامی آشنا شوند و آن ها را در زندگی روزمره خود پیاده سازی کنند. در حالی که در انگلستان، تربیت اخلاقی با استفاده از رویکردهای عملی و تلفیقی انجام می شود. این رویکرد به دانش آموزان این امکان را می دهد که از طریق تعاملات اجتماعی، بحث های گروهی و پروژه های عملی، ارزش های اخلاقی را در عمل تجربه کنند و به عنوان شهروندانی آگاه و مسئول در جامعه جهانی عمل نمایند. برای بهبود تربیت اخلاقی و پرورش شهروندان جهانی در ایران، می توان با بهره گیری از رویکردهای تلفیقی و عملی، ارزش های اخلاقی را به صورت جامع تر و مؤثرتر به دانش آموزان آموزش داد و آن ها را برای مواجهه با چالش های جامعه جهانی آماده کرد. این امر مستلزم بازنگری در برنامه های درسی و ایجاد فضاهای آموزشی مناسب است که در آن دانش آموزان بتوانند به طور فعال در فرآیند یادگیری شرکت کنند و نظرات خود را بیان کنند.

برای تحقق اهداف تربیت اخلاقی در نظام های آموزشی، نیاز به توسعه و گسترش برنامه های اخلاقی وجود دارد. این برنامه ها باید به گونه ای طراحی شوند که به نیازهای فرهنگی و اجتماعی هر کشور پاسخ دهند و در عین حال، ارزش های جهانی را نیز در بر بگیرند. به عنوان مثال، برنامه های آموزشی باید شامل موضوعاتی مانند حقوق بشر، عدالت اجتماعی، احترام به تنوع فرهنگی و مسئولیت های اجتماعی باشند. در این راستا، همکاری های بین المللی و تبادل تجربیات میان کشورها می تواند به بهبود کیفیت آموزش اخلاقی کمک کند. این همکاری ها می تواند شامل برگزاری کنفرانس ها، کارگاه های آموزشی و تبادل معلمان و دانش آموزان باشد که به ایجاد شبکه های آموزشی مؤثر و تبادل دانش کمک می کند.

با وجود اهمیت تربیت اخلاقی، چالش ها و موانع متعددی در این زمینه وجود دارد. در ایران، یکی از چالش های اصلی، عدم توجه کافی به آموزش عملی و کاربردی اخلاق است. بسیاری از برنامه های آموزشی به جای تمرکز بر روی تجربیات عملی، به یادگیری نظری محدود می شوند که این موضوع می تواند به عدم توانایی دانش آموزان در پیاده سازی ارزش های اخلاقی در زندگی واقعی منجر شود. همچنین، در برخی موارد، فشارهای اجتماعی و فرهنگی می تواند مانع از اجرای مؤثر برنامه های اخلاقی شود. به عنوان مثال، ممکن است برخی از ارزش های جهانی با باورها و سنت های محلی در تضاد باشند و این موضوع می تواند به چالش هایی در اجرای برنامه های آموزشی منجر شود. در انگلستان نیز، با وجود رویکردهای مثبت، چالش هایی مانند تنوع فرهنگی و اختلافات اجتماعی می تواند بر روی برنامه های اخلاقی تأثیر بگذارد. به طور خاص، در جوامع چندفرهنگی، ممکن است ارزش ها و باورهای مختلف با یکدیگر در تضاد باشند و این موضوع می تواند به چالش هایی در ایجاد یک رویکرد مشترک در تربیت اخلاقی منجر شود.

۸.۱. راهکارهای پیشنهادی

برای مقابله با این چالش ها، پیشنهاد می شود که نظام های آموزشی به ویژه در ایران، به سمت ایجاد برنامه های آموزشی منعطف و پاسخگو حرکت کنند که بتوانند به نیازهای دانش آموزان و جامعه پاسخ دهند. این برنامه ها باید به گونه ای طراحی شوند که به دانش آموزان این امکان را بدهند که به طور فعال در فرآیند یادگیری شرکت کنند و نظرات و تجربیات خود را به اشتراک بگذارند. همچنین، برگزاری دوره های آموزشی برای معلمان در زمینه تربیت اخلاقی و استفاده از روش های نوین آموزشی می تواند به بهبود کیفیت آموزش کمک کند. این دوره ها باید شامل آموزش مهارت های ارتباطی، تفکر انتقادی و روش های تدریس فعال باشند تا معلمان بتوانند به طور مؤثرتر به تربیت اخلاقی دانش آموزان بپردازند. به طور کلی تربیت اخلاقی نه تنها مسئولیت نظام های آموزشی، بلکه وظیفه ای مشترک میان خانواده ها، جوامع و نهادهای اجتماعی است. خانواده ها باید به عنوان اولین نهاد تربیتی، ارزش های اخلاقی را در محیط خانواده به فرزندان خود آموزش دهند و آن ها را به عنوان الگوهای اخلاقی در زندگی روزمره معرفی کنند. همچنین، جوامع و نهادهای اجتماعی باید به طور فعال در ایجاد فضاهای آموزشی و فرهنگی مشارکت کنند که در آن ارزش های انسانی و اخلاقی ترویج یابد. با همکاری و همفکری تمامی ذینفعان، می توان به ایجاد نسلی از شهروندان جهانی دست یافت که با ارزش های انسانی و اخلاقی آشنا بوده و به عنوان اعضای فعال و مؤثر در جامعه جهانی عمل کنند. این همکاری ها می تواند به ایجاد یک شبکه حمایتی برای تربیت اخلاقی کمک کند که در آن تمامی ذینفعان، از جمله معلمان، والدین و نهادهای اجتماعی، به طور هماهنگ و هم افزا عمل کنند. با این رویکرد، می توان به طور مؤثر به تربیت شهروندانی پرداخت که نه تنها به ارزش های ملی و فرهنگی خود پایبند هستند،

بلکه به عنوان شهروندانی جهانی نیز به حقوق و مسئولیت های خود آگاهند و در راستای ایجاد جهانی بهتر و عادلانه تر تلاش می کنند.

منابع

- منیدری، ر.، رمضانعلی، کرمی، آهنگیان، حسینقلی زاده، رضوان. (۱۴۰۲). مطالعه تطبیقی فرایندهای توسعه حرفه ای مدیران مدارس در ایران و انگلیس. فصلنامه ایرانی آموزش و پرورش تطبیقی، ۶(۲)، ۲۵۲۰-۲۵۴۵.
- غازی زاده، دیلون، جاستین، سلیمانی، عالی. (۱۳۹۶). مقایسه جایگاه فعالیت های آزمایشگاهی در کتب درسی زیست شناسی ایران و انگلستان. مجله زیست شناسی ایران، ۱(بهار و تابستان)، ۷۹-۸۸.
- سمیعی، ع. ا.، شاه طالبی، ب.، بدری، عابدی. (۱۴۰۱). مطالعه تطبیقی آموزش خلاقیت در مدارس ابتدایی انگلیس و فنلاند: درس هایی برای ایران. فصلنامه ایرانی آموزش و پرورش تطبیقی، ۵(۲)، ۱۸۱۳-۱۸۳۰.
- ملایی نژاد، اعظم، ذکاوتی. (۱۳۸۷). بررسی تطبیقی نظام برنامه درسی تربیت معلم در کشورهای انگلستان، ژاپن، فرانسه، مالزی و ایران. نوآوری های آموزشی، ۷(۳)، ۳۵-۶۲.
- غلام زاده، اکبری بورنگ، آیتی. (۱۴۰۳). مطالعه تطبیقی آموزش ارزش ها در کشورهای منتخب. فصلنامه علمی تربیت اسلامی، ۱۹(۵۱)، ۷۵-۱۰۳.
- مصلاهی، نوشادی. (۱۳۹۶). ردیابی مؤلفه های برابری آموزشی در برنامه درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی. مطالعات برنامه درسی، ۱۱(۴۳)، ۷۳-۹۸.
- عقیلی، س. ر.، سید رمضان، علم الهدی، فتحی واجارگاه، کوروش. (۱۳۹۷). طراحی الگوی برنامه درسی تربیت اخلاقی در دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران. تدریس پژوهی، ۶(۴)، ۱-۲۳.
- براهوئی مقدم، نورمحمد، کهرازی. (۱۳۹۹). مطالعه تطبیقی روش های تدریس آموزش علوم تجربی دوره ابتدایی در ایران و انگلستان. توسعه حرفه ای معلم، ۵(۲)، ۴۱-۵۸.
- سمیعی، ع. ا.، شاه طالبی، ب.، بدری، عابدی. (۱۴۰۱). مطالعه تطبیقی آموزش خلاقیت در مدارس ابتدایی انگلیس و فنلاند: درس هایی برای ایران. فصلنامه ایرانی آموزش و پرورش تطبیقی، ۵(۲)، ۱۸۱۳-۱۸۳۰.
- عقیلی، س. ر.، سید رمضان، علم الهدی، فتحی واجارگاه، کوروش. (۱۳۹۷). طراحی الگوی برنامه درسی تربیت اخلاقی در دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران. تدریس پژوهی، ۶(۴)، ۱-۲۳.
- قانع، یارمحمدیان، رحمانی، جهانبخش. (۱۴۰۲). ارائه الگوی برنامه درسی مدارس هوشمند در ایران در دوره متوسطه. جامعه شناسی سیاسی ایران، ۲۸(۵)، ۲۳۱۳-۲۳۳۰.
- لیاقتدار، میرمسیب. (۱۴۰۲). بررسی برنامه درسی اخلاق محور دبستان های ژاپن نمونه ای برای بهبود تربیت اخلاقی در ایران. مطالعات آموزشی و آموزشگاهی، ۱۲(۳)، ۴۲۵-۴۵۵.
- سمیعی، ع. ا.، شاه طالبی، ب.، بدری، عابدی. (۱۳۸۷). مطالعه تطبیقی برنامه های آموزش خلاقیت به دانش آموزان دوره ابتدایی ژاپن، کره جنوبی و سنگاپور: درس هایی برای ایران. فصلنامه ایرانی آموزش و پرورش تطبیقی، ۲(۴)، ۴۲۵-۴۵۱.
- عقیلی، س. ر.، سید رمضان، علم الهدی، فتحی واجارگاه، کوروش. (۱۳۹۷). طراحی الگوی برنامه درسی تربیت اخلاقی در دوره ابتدایی نظام آموزشی ایران. تدریس پژوهی، ۶(۴)، ۱-۲۳.
- Wright, S. (۲۰۱۲). Citizenship, Moral Education and the English Elementary School. In Mass Education and the Limits of State Building, c. ۱۸۷۰-۱۹۳۰ (pp. ۲۱-۴۵). London: Palgrave Macmillan UK.

- Zhang, Q., Saharuddin, N. B., Aziz, N. A. B. A. (۲۰۲۲). The analysis of teachers' perceptions of moral education curriculum. *Frontiers in psychology*, ۱۳, ۹۶۷۹۲۷.
- Mogra, I. (۲۰۰۷). Moral education in the makātib of Britain: a review of curriculum materials. *Journal of Moral Education*, ۳۶(۳), ۳۸۷-۳۹۸.
- Hawkes, N. (۲۰۱۰). Values education and the national curriculum in England. *International research handbook on values education and student wellbeing*, ۲۲۵-۲۳۸.
- Sulistiyo, U., Supiani, S., Kailani, A., Lestariyana, R. P. D. (۲۰۲۰). Infusing moral content into primary school English textbooks: A critical discourse analysis. *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, ۱۰(۱), ۲۵۱-۲۶۰.
- Wright, S. (۲۰۱۷). *Morality and Citizenship in English Schools. Secular Approaches* ۱۸۹۷-۱۹۴۴.
- Sulistiyo, U., Supiani, S., Kailani, A., Lestariyana, R. P. D. (۲۰۲۰). Infusing moral content into primary school English textbooks: A critical discourse analysis. *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, ۱۰(۱), ۲۵۱-۲۶۰.
- White, J. (Ed.). (۲۰۰۳). *Rethinking the school curriculum*. Taylor Francis.